

Informácia o činnosti Slovenskej komisie pre UNESCO za rok 2023

Slovenská komisia pre UNESCO (ďalej len „SK UNESCO“) je poradným orgánom vlády SR v záležitostiach týkajúcich sa Organizácie Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (ďalej len „UNESCO“) a vzťahov Slovenskej republiky k tejto medzinárodnej organizácii. Plní úlohy v súlade s čl. VII Ústavy UNESCO a Charty národných komisií pre UNESCO.

SK UNESCO vznikla v r. 1993, avšak v r. 2016, kedy nadobudol platnosť nový štatút SK UNESCO, prešla zásadnou transformáciou. Predmetný štatút poskytuje základný rámec pre fungovanie komisie, ktorej hlavným poslaním je podporovať a rozvíjať programy UNESCO v oblasti vzdelávania, vedy a kultúry v Slovenskej republike a popularizovať značku UNESCO na Slovensku. V zmysle štatútu predkladá SK UNESCO raz do roka správu o činnosti vláde SR. Pre potreby tohto materiálu je činnosť SK UNESCO rozdelená podľa jednotlivých rezortov a oblastí pôsobnosti a obsahuje informácie o činnosti komisie za ostatný rok.

Komisia má aktuálne 20 členov a jej predsedom je z titulu svojej funkcie minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Juraj Blanár. Členmi komisie sú predstavitelia rezortov, ktorých agenda je spojená s tematickým portfóliom UNESCO (MŠVVaM SR, MK SR, MŽP SR, MD SR a Úrad podpredsedu vlády pre Plán obnovy a odolnosti a využívanie eurofondov), ako aj štátnych, vedeckých a akademických organizácií.

SK UNESCO reflektuje štruktúru činností organizácie UNESCO, ktorá je rozdelená do 5 programových sektorov: (1) vzdelávanie, (2) prírodné vedy, (3) spoločenské a humanitné vedy, (4) kultúra a svetové dedičstvo a (5) komunikácia a informácie. Odbornými orgánmi SK UNESCO sú slovenské výbory (7) a dve sekcie:

Slovenský výbor pre medzivládny program Človek a biosféra (SV MAB)

Slovenský výbor pre medzivládny program Informácie pre všetkých (SV IFAP)

Slovenský výbor pre program Riadenia spoločenských zmien (SV MOST)

Slovenský výbor pre program bioetiky (SV IBC)

Slovenský výbor pre medzinárodný geovedný program (SV IGCP)

Slovenský výbor pre medzivládny hydrologický program (SV IHP)

Slovenský výbor pre program Pamäť sveta

Sekcia pre výchovu a vzdelávanie

Sekcia pre kultúru

Za materiálne a administratívno-organizačné zabezpečenie činnosti SK UNESCO zodpovedá MZVEZ SR, kde sídli Sekretariát komisie vedený generálnym tajomníkom (organizačne je včlenený do Odboru OSN a medzinárodných organizácií v systéme OSN pod Sekciou medzinárodných organizácií a ľudských práv). Ten koordinuje spoluprácu medzi členmi komisie, slovenskými subjektmi zainteresovanými v oblastiach činností UNESCO a organizáciou UNESCO so sídlom v Paríži. V súčasnosti je generálnou tajomníčkou SK UNESCO Denisa Koterec Frelichová, ktorá bola do funkcie vymenovaná ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR k 1.1.2024. Počas minulého roka Sekretariát SK UNESCO viedla Viera Grigová (január 2023) a Ľubica Erdelská (február - december 2023).

Fórum partnerov SK UNESCO ako zhromaždenie všetkých zástupcov národných subjektov aktívnych v oblastiach pôsobnosti UNESCO sa schádza raz za rok.

Aktivity SK UNESCO v roku 2023

Predkladaná informácia nadväzuje na „Informáciu o činnosti Slovenskej komisie pre UNESCO za roky 2021 a 2022“, ktorá bola schválená vládou SR 31.5.2023.

V minulom roku došlo k personálnym obmenám na poste predsedu SK UNESCO, ako aj v jej členskej základni. Počet členiek a členov SK UNESCO ostal nezmenený.

Práca SK UNESCO sa v uplynulom roku odvíjala od záverov 41. zasadnutia Generálnej konferencie (ďalej len „GK“) UNESCO (9.-24.11.2021), 42. zasadnutia GK UNESCO (7.-22.11.2023) a ostatného ročníka Fóra partnerov SK UNESCO (13.6.2023). Celkovo konštatujeme, že dynamika aktivít Sekretariátu SK UNESCO a jednotlivých sekcií a výborov SK UNESCO bola vysoká. Reflektovala 30. výročie členstva Slovenskej republiky v UNESCO, ako aj jej významné úspechy na poli vzdelávania, vedy a kultúry. Potvrdila vysokú mieru expertízy v jednotlivých doménach UNESCO a reputáciu Slovenskej republiky ako spoľahlivého a rešpektovaného aktéra na medzinárodnej scéne vrátane UNESCO.

Na minuloročných zasadnutiach Výkonnej rady (ďalej len „VR), GK UNESCO a súvisiacich sprievodných podujatiach sa zúčastnili viaceré členky a členovia SK UNESCO, vrátane zástupkyň Sekretariátu SK UNESCO. Slovenskú delegáciu na 42. GK UNESCO viedla stála delegátka SR pri UNESCO, veľvyslankyňa Anna Plassat Muríňová. Z hľadiska záujmov Slovenskej republiky bolo najdôležitejším výstupom zvolenie SR za člena Výkonnej rady UNESCO na obdobie rokov 2023-2027. Ide o štvrtý mandát Slovenskej republiky v danom rozhodovacom orgáne UNESCO za obdobie 31-ročného členstva v organizácii. Oficiálne sa ho ujala 24.11.2023.

Slovenská republika bola na 42. GK UNESCO taktiež zvolená do Medzivládnej koordinačnej rady Programu Informácie pre všetkých (IFAP). V zmysle 4-ročného mandátu plynúceho od r. 2021 je taktiež členom Medzivládneho výboru pre bioetiku (IBC) a Medzivládnej koordinačnej rady programu Človek a biosféra (MAB).

Ťažiskovým podujatím SK UNESCO v hodnotenom období bolo júnové Fórum partnerov SK UNESCO (13.6.2023), ktoré sa nieslo v znamení osláv 30. výročia členstva Slovenskej republiky v UNESCO. Popri slávnostnej časti programu vo forme odovzdávania ďakovných listov ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR významným osobnostiam, ktoré sa zaslúžili o šírenie dobrého mena SR v UNESCO, boli prostredníctvom diskusných panelov a prezentácii priblížené kľúčové témy z portfólia UNESCO na Slovensku. Osobitná pozornosť bola venovaná potrebe ochrany a podpory živého dedičstva reflektujúc minuloročné 20. výročie Dohovoru o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva. Fórum malo tradične mimoriadne pozitívny ohlas a prispelo k upevneniu povedomia o značke UNESCO na Slovensku.

Okrem výročného Fóra partnerov sa v štvrtoročnom intervale uskutočňovali aj štandardné zasadnutia SK UNESCO.

V sledovanom období sa SK UNESCO naďalej intenzívne venovala práci v jednotlivých výboroch a sekciách a zvýšenej informovanosti o aktivitách a programoch UNESCO voči

všetkým relevantným subjektom v SR. V tejto súvislosti pozitívne hodnotíme účasť SK UNESCO na minuloročnom „Dni otvorenej diplomacie“ MZVEZ SR v rámci expozície OSN. Účasť bola využitá na prezentáciu programov a značky UNESCO, ako aj jednotlivých dizajnácií UNESCO na Slovensku (lokality svetového dedičstva a prvky nehmotného kultúrneho dedičstva). Na základe vysokého záujmu rôznych vekových kategórií návštevníkov a návštevníkov možno konštatovať, že symbol UNESCO je populárny, rozpoznateľný a je oň vysoký záujem.

Sekretariát SK UNESCO aj minulý rok podporil mnohé aktivity, podujatia a programy nacielené na šírenie posolstva a priorít UNESCO v jednotlivých oblastiach jeho pôsobnosti. Naďalej taktiež venoval značnú pozornosť zvyšovaniu vizibility značky UNESCO v SR prostredníctvom webovej stránky www.unesco.sk, sociálnych sietí Facebook a Instagram, či prípravy a distribúcie pravidelného elektronického *Newslettera SK UNESCO*, ktorý je zasielaný cca 500 adresátom a má veľmi dobrú odozvu.

Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR

Oblasť výchovy a vzdelávania

Rezort školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR je garantom cieľa udržateľného rozvoja č. 4 (SDG4) – *Zabezpečiť inkluzívne, spravodlivé a kvalitné vzdelávanie a podporovať celoživotné vzdelávacie príležitosti pre všetkých*, ktorého gestorom v systéme OSN je práve UNESCO. Venoval sa otázkam z oblasti vzdelávania rezonujúcim na pôde UNESCO s dôrazom na témy trvalo udržateľné vzdelávanie, globálne vzdelávanie a otvorená veda. Zástupcovia rezortu aktívne participovali na diskusných platformách UNESCO vrátane 42. GK UNESCO a riaditeľka odboru bilaterálnej a multilaterálnej spolupráce rezortu Mgr. Martina Kľofáčová sa z pozície členky SK UNESCO pravidelne zúčastňovala na jej zasadnutiach.

V hodnotenom období MŠVVaM SR mapovalo proces nadobudnutia platnosti Globálneho dohovoru o uznávaní vysokoškolských diplomov z dielne UNESCO. Ide o prvý dohovor o vysokoškolskom vzdelávaní s celosvetovou pôsobnosťou nacielený na zvyšovanie mobility študentov/absolventov a uľahčenie uznávania dokladov o vzdelávaní. Vláda SR ho schválila v decembri 2021, 22.3.2022 s ním vyslovila súhlas Národná rada SR a SR ho ako jedna z prvých krajín ratifikovala v marci 2022. Následne bola v júni 2022 zo strany SR uložená ratifikačná listina u depozitára, ktorým je generálna riaditeľka UNESCO. Dohovor nadobudol platnosť 5.3.2023.

Slovenská republika venuje v rámci portfólia UNESCO pozornosť aj agende ľudských práv, osobitne vo vzťahu ku vzdelávaniu. V tejto súvislosti vyzdvihujeme angažovanosť zástupcov rezortu na revízii Odporúčania UNESCO týkajúceho sa výchovy k medzinárodnému porozumeniu, spolupráci, mieru a vzdelávaniu týkajúceho sa ľudských práv a základných slobôd z r. 1974. Dané odporúčanie je prvým politickým dokumentom na medzinárodnej úrovni, ktorý sa komplexne venuje problematike vzdelávania k ľudským právam. Revízia je zameraná na zlepšenie účinnosti a relevantnosti Odporúčania s tým, aby reflektovala na výzvy 21. storočia a potrebu posilnenia vzdelávania pre globálne občianstvo, udržateľný rozvoj a mier. Prebiehala v rámci dvojročného procesu aj za účasti generálneho riaditeľa sekcie národnostného a inkluzívneho vzdelávania MŠVVaM SR Kálmán Petőcza v súčinnosti

s pracovníkmi Stálej delegácie SR pri UNESCO v Paríži. Zasadnutie Osobitného medzivládneho výboru k revízii Odporúčania 1974 sa uskutočnilo v dňoch 30.5-2.6.2023 v sídle UNESCO v Paríži. Stanoviská SR prezentovali zástupkyne Stálej delegácie SR pri UNESCO na základe konzultácií s MZVEZ SR a MŠVVaŠ SR.

V rámci 42. GK UNESCO sa na zasadnutí Výboru pre vzdelávanie v dňoch 9.-11.11.2023 zúčastnila Monika Korkošová zo sekcie stredných škôl a celoživotného vzdelávania MŠVVaM SR a na zasadnutí Výboru pre vedeckú spoluprácu sa v dňoch 13.-14.11.2023 zúčastnila Jitka Dobbersteinová z Centra vedecko-technických informácií SR.

Výbor pre vzdelávanie schválil viaceré dokumenty týkajúce sa aj slovenského vzdelávacieho systému a UNESCO ich odporučilo implementovať do národných politík a legislatívy (napr. Návrh revidovaného Odporúčania z r. 1974 týkajúceho sa výchovy k medzinárodnému porozumeniu, spolupráci, mieru a výchovy k ľudským právam, Správu o implementácii vzdelávania pre trvalo udržateľný rozvoj do r. 2030, Konsolidovanú správu o implementácii Odporúčania z r. 1993 o uznávaní štúdia a kvalifikácií vo vysokoškolskom vzdelávaní a i.). Taktiež rozhodol o ustanovení nových medzinárodných dní – Medzinárodného dňa digitálneho vzdelávania (19.3.) a Svetového dňa kódovania (29.10.).

MŠVVaM SR je taktiež členom UNESCO Medzinárodného centra pre technické a odborné vzdelávanie a prípravu (UNEVOC) zameraného na spoluprácu a rozvoj ľudských zdrojov v rámci odborného vzdelávania a prípravy. Na jeho aktivitách participuje zástupkyňa Štátneho inštitútu odborného vzdelávania a informuje o nich širšiu odbornú verejnosť cez svoje informačné kanály.

Oblasť športu

V rámci agendy športu sa zástupcovia sekcie športu MŠVVaM SR zúčastnili na 7. medzinárodnej konferencii ministrov a vyšších úradníkov zodpovedných za telesnú výchovu a šport (26.-29.6.2023, Baku). Išlo o konferenciu zameranú na zvýšenie investícií do športu, kvality telesnej výchovy a pozitívneho vplyvu športu na zdravie, spoločnosť a ekonomiku.

Slovensko bolo v sledovanom období aktívne aj v oblasti boja proti dopingu v športe, ktorý je ťažiskovou témou UNESCO portfólia v časti športu. Danú agendu UNESCO koordinuje prostredníctvom Medzinárodného dohovoru proti dopingu v športe, ktorý SR ratifikovala v r. 2007. Národnou inštitúciou plniacou úlohy Svetového antidopingového programu je Antidopingová agentúra SR.

Vo vzťahu ku Medzinárodnému dohovoru proti dopingu v športe MŠVVaM SR zriadilo v r. 2023 Národnú platformu pre súlad s dohovorom. Na pracovnom stretnutí platformy boli prediskutované otázky vyplývajúce z dotazníka ADLogic, ktorý monitoruje súlad zmluvných strán s Dohovorom.

V dňoch 25.-26.10.2023 sa v Paríži konala 9. konferencia zmluvných strán Medzinárodného dohovoru proti dopingu v športe, na ktorej sa zúčastnila delegácia SR vedená riaditeľkou Antidopingovej agentúry SR Žanetou Csáderovou. Zasadnutie sa koná každé dva roky a predstavuje najvyšší rozhodovací orgán dohovorom. Boli na ňom schválené dokumenty ohľadom Operačného usmernenia a rámec na posilnenie implementácie dohovoru. Dôraz bol kladený aj na podporu vzdelávania a šírenia informácií v súvislosti s implementáciou

efektívneho prevenčného programu. Na tento účel môžu vlády jednotlivých krajín posilniť personálnu a finančnú kapacitu svojich národných antidopingových organizácií s cieľom zabezpečenia týchto aktivít pre širokú verejnosť.

Katedry UNESCO

V rámci Programu *UNITWIN/Katedry UNESCO*, ktorý združuje viac ako 1000 vysokých škôl v 125 krajinách sveta, na Slovensku pôsobili v minulom roku štyri katedry UNESCO:

- UNESCO Katedra výchovy k ľudským právam, Univerzita Komenského v Bratislave;
- UNESCO Katedra pre ekologické vedomie a trvalo udržateľný rozvoj, Technická univerzita vo Zvolene;
- UNESCO Katedra plurilingválnej a multikultúrnej komunikácie, Univerzita Komenského v Bratislave;
- UNESCO Katedra pre obnovu architektonického dedičstva, Slovenská technická univerzita v Bratislave (založená v r. 2022).

Katedry UNESCO v SR sa v uplynulom roku venovali širokému spektru pedagogických, vedeckých a popularizačných činností na báze domácej i medzinárodnej spolupráce.

UNESCO Katedra pre výchovu k ľudským právam

Ťažiskovými aktivitami Katedry boli aj v minulom roku odborné gestorovanie a spoluorganizovanie celoštátneho 25. stredoškolského ročníka Olympiády ľudských práv (ďalej len „OLP“) a 5. ročníka Ceny prof. Miroslava Kusého (18.-20.4.2023). Nosnou témou bol „Zápas za mier, demokraciu, ľudské práva pokračuje“. Novinkou bola paralelná organizácia 1. ročníka súťaže „Rozvoj európskej demokratickej kultúry/EUQ“. Do decembra 2023 zároveň prebehli školské kolá 26. ročníka OLP a 6. ročníka Ceny prof. Miroslava Kusého.

Katedra pod záštitou SK UNESCO zorganizovala 23.11.2023 pilotnú OLP pre základne školy a 8-ročné gymnáziá mesta Prešov, ktorá sa stretla s vysokým záujmom študentov a pedagógov.

V nadväznosti na r. 2022 Katedra pokračovala v participácii na projekte „Hovorme o súdoch“ organizovanom na okraj krajských kôl a celoštátneho kola OLP. Zapojila sa do viacerých odborných seminárov zameraných na prax zahraničných ústavných/najvyšších súdov a workshopoch k téme súdnictva. Pokračovala v koordinácii a podpore doktorandského štúdia v rámci programov akreditovaných na Univerzite Komenského so zameraním na problematiku ľudských práv na Fakulte sociálnych a ekonomických vied a Filozofickej fakulte.

UNESCO Katedra pre ekologické vedomie a trvalo udržateľný rozvoj

Katedra je súčasťou Fakulty ekológie a environmentalistiky Technickej univerzity vo Zvolene (ďalej len „TUZVO“) a má detašované pracovisko v Banskej Štiavnici. V r. 2023 mala aktívne členstvo v niekoľkých medzinárodných organizáciách zameraných na prepojenie akademickej sféry so spoločenskou praxou v zmysle programu UNITWIN/UNESCO Chairs.

Na základe zmluvy o spolupráci medzi TUZVO a Slovenským výborom pre Program UNESCO Človek a biosféra (MAB) Katedra naďalej spolupracovala na výskumných a vzdelávacích aktivitách v zmysle Národného limského akčného plánu a vízie programu MAB.

V rámci vzdelávania pre trvalo udržateľný rozvoj v r. 2023 Katedra garantovala 4 doktorandské predmety, 21 predmetov v bakalárskom/inžinierskom stupni štúdia, 2 predmety pre Lesnícku fakultu a 1 pre Drevársku fakultu. Pracovníci Katedry viedli v hodnotenom období 2 bakalárske a 6 diplomových prác. Okrem tradičnej výučby formou prednášok a cvičení prebiehala praktická výučba prostredníctvom terénnych kurzov a projektov.

Katedra sa naďalej angažovala aj v medzinárodných aktivitách formou vzdelávacieho projektu Erasmus+ *TRANSFARM „Vocational education and training for transhumance practitioners“* (dĺžka realizácie projektu je od 1.12.2021 do 1.6.2024). Téma projektu – transhumancia sa stáva čoraz viac dôležitou pre spoločnosť a úlohou Katedry je sieťovať subjekty podporujúce transhumanciu a hľadať spôsoby spolupráce s potenciálom prispieť k možnému zápisu transhumancie do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska.

V roku 2023 Katedra zorganizovala odborné podujatie - TRANSFARM workshop „Sieťovanie pre podporu salašníctva na Slovensku“ v rámci medzinárodného projektu ERASMUS+ TRANSFARM (23.3.2023, Banská Bystrica) a spoluorganizovala vedecké podujatie - 19. Medzinárodné krajinnoekologické sympóziu (17.-19.5.2023, Trenčianske Teplice). Obe akcie boli s medzinárodnou účasťou.

UNESCO Katedra plurilingválnej a multikultúrnej komunikácie

Minulý rok sa Katedra zameriavala primárne na výskumnú činnosť. Boli vytvorené korpusy pre nové jazyky (perzský, uzbecký, bieloruský, ukrajinský, dánsky a nórske) a bol zväčšený rozsah existujúcich korpusov (najmä gruzínskeho, francúzskeho, talianskeho, poľského, českého a slovenského).

UNESCO Katedra pre obnovu architektonického dedičstva

Katedra UNESCO pod vedením doc. Ing. arch. Jany Gregorovej, PhD. vznikla na Stavebnej fakulte Slovenskej technickej univerzity (ďalej len „STU“) v Bratislave v r. 2022 s cieľom podporovať integrovaný výskum, vzdelávanie a dokumentáciu architektonického dedičstva a jeho reštaurovanie.

Nosným minuloročným podujatím Katedry bola organizácia 4. ročníka konferencie „Architektúra: výskum, tvorba, udržateľnosť“ (29.9.2023, Bratislava) usporiadaná pri príležitosti Dní európskeho kultúrneho dedičstva. Venovala sa téme pamiatkového výskumu ako nástroja udržateľnosti historickej architektúry a jeho využitia v procese obnovy. Úspešne prepojila odbornú obec pamiatkarov, výskumníkov, architektov a expertov participujúcich na ochrane a obnove stavebného dedičstva.

Katedra sa s Fakultou architektúry a dizajnu STU taktiež spolupodieľala na organizácii „Medzinárodnej konferencie k 100. výročiu otvorenia budovy YMCA“ (29.9.2023, Bratislava) a 13. ročníka multidisciplinárneho workshopu „Jesenná univerzita v Banskej Štiavnici“ (8.-15.10.2023) na tému terénneho a archívneho výskumu v Banskej Štiavnici.

V rámci publikačnej činnosti Katedra vydala zborník ku konferencii „Ďalšie vzdelávanie v oblasti obnovy architektonického dedičstva“ z r. 2022 a publikáciu „Ochrana a obnova architektonického dedičstva“ financovanú z grantového programu Ministerstva kultúry SR. Zapojila sa aj do projektu obnovy a revitalizácie Kochovej záhrady.

Informačné a dokumentačné stredisko UNESCO a sieť pridružených škôl UNESCO

Informačné a dokumentačné stredisko UNESCO (ďalej len „IDS UNESCO“) pri Univerzitnej knižnici v Bratislave kumuluje viaceré funkcie: koordinátora Klubov UNESCO v SR, sekretariátu Slovenského výboru pre program UNESCO Pamäť sveta a národného koordinátora pridružených škôl UNESCO v SR. Práve posledná sa svojím rozsahom a obsahom radí k najvýznamnejším. Vedúca IDS UNESCO Natália Fillová je zároveň členkou SK UNESCO a jej Sekcie pre výchovu a vzdelávanie.

Sieť pridružených škôl UNESCO (ďalej len „ASPnet“) aktuálne združuje viac než 12 000 vzdelávacích inštitúcií (základné a stredné školy) zo 182 krajín sveta vrátane 25 škôl zo Slovenska. Spája ich systém vyučovania v zmysle princípov globálneho občianstva, udržateľného rozvoja, tolerance, inklúzie a ochrany ľudských práv.

IDS UNESCO v hodnotenom období udržiavalo dynamickú komunikáciu s pridruženými školami UNESCO a popri poskytovaní informácií z centrál ASPnet a Sekretariátu SK UNESCO realizovalo celý rad aktivít vzdelávacieho a osvetového charakteru.

Podpora postavenia žien a dievčat je jednou z priorít UNESCO. K tomuto cieľu významne prispel workshop „Základy programovania s micro:bitom“ (8.2.2023) pri príležitosti UNESCO Medzinárodného dňa žien a dievčat vo vede. Ďalšie príklady efektívnej propagácie UNESCO na Slovensku boli (1) hybridný kreatívny workshop „UNESCOthon: kultúrne dedičstvo hrou!“ (16.3.2023) za účasti 70 slovenských stredoškolákov zameraný na vytvorenie návrhu herného dizajnu pre hru o hmotnom a nehmotnom dedičstve UNESCO (organizovaný v spolupráci s inovačnou platformou Impact Games); (2) séria preventívno-vzdelávacích workshopov na tému „Stalking, kyberstalking, bezpečie a technologická bezpečnosť – od prejavov a dopadov k možnostiam ochrany“(jún, september a október 2023).

Podnetnou bola aj diskusia organizovaná v spolupráci s SK UNESCO a MZVEZ SR „Medzigeneračný dialóg na globálne témy“ (28.3.2023) za účasti Miroslava Lajčáka, osobitného zástupcu EÚ pre dialóg medzi Belehradom a Prištinou a pre iné regionálne otázky západného Balkánu a Michala Salíniho, mládežníckeho delegáta SR v OSN. Podujatia pri príležitosti 30. výročia vstupu SR do OSN sa zúčastnilo 90 stredoškolákov z vybraných bratislavských pridružených škôl UNESCO.

Nové formy spolupráce a kontakty nadviazala národná koordinátorka pridružených škôl UNESCO na konferencii „Upevnenie medzinárodnej spolupráce smerom k mierovej a udržateľnej budúcnosti“ (6.-8.6.2023, Berlín) usporiadanej Nemeckou komisiou pre UNESCO pri príležitosti minuloročného 70. výročia založenia ASPNet.

Tradične významnou aktivitou IDS UNESCO bola organizácia tzv. Výročného stretnutia zástupcov pridružených škôl UNESCO na Slovensku (pod záštitou a s finančnou podporu SK UNESCO), ktoré sa vo svetle 30. výročia zápisu lokality Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO a 70. výročia ASPNet uskutočnilo v dňoch 11.-12.12.2023 v Banskej Štiavnici. Zameralo sa na vyhodnotenie celoročnej činnosti pridružených škôl, diskusiu o víziách a plánovaných aktivitách na r. 2024 a spoznávanie lokality Banskej Štiavnice v rámci celomestských osláv 30. výročia zápisu lokality do zoznamu UNESCO.

Pevnou súčasťou aktivít IDS UNESCO sú aj prednášky na rôznorodé aktuálne tematické okruhy. V r. 2023 im dominovali témy ako domorodé jazyky, Medzinárodný deň jogy, Orient (cyklus prednášok „Orient známy neznámy“), bábkarská kultúra Indie, či africká literatúra.

Učiace sa mesto Trnava

Značka UNESCO na Slovensko v oblasti vzdelávania je výborne etablovaná aj vďaka pôsobeniu mesta Trnavy ako učiaceho sa mesta UNESCO. V Globálnej sieti učiacich sa miest UNESCO združujúcej 356 miest zo 79 krajín sveta pôsobí od r. 2022. Sieť podporuje neformálne vzdelávacie aktivity, celoživotné vzdelávanie, vyučovanie na pracoviskách a využívanie moderných vzdelávacích pomôcok. Členstvo v sieti poskytuje príležitosť na odborné sieťovanie a zdieľanie know-how pri riešení výziev, ktorým učiace sa mestá čelia.

Aktivity Učiacej sa Trnavy zastrešuje a realizuje občianske združenie Lifestarter (www.uciacasatrnava.sk).

V rámci podpory konceptu celoživotného vzdelávania sa Trnava minulý rok zamerala na široké spektrum vzdelávacích aktivít, workshopov a programov pre rôzne vekové kategórie obyvateľov mesta s tým, že nosným podujatím bol 4. ročník Festivalu Učiaca sa Trnava (23.6.2023) s podporou SK UNESCO. Počas tohto dňa sa predstavilo viac ako 40 vzdelávacích organizácií, ktoré pripravili zaujímavé edukačné aktivity v stánkoch pre deti aj dospelých. Na podujatie zavítalo približne 2000 účastníkov.

V máji 2023 si prihlášku do Globálnej siete učiacich sa miest UNESCO podalo aj hlavné mesto SR Bratislava a záujem o začlenenie sa do nej prejavili aj ďalšie mestá. Rozhodnutie o zapojení sa Bratislavy do platformy učiacich sa miest UNESCO bolo prijaté vo februári 2024.

Ďalšie aktivity v oblasti vzdelávania a výchovy

SK UNESCO počas minulého roka podporila alebo udelila záštitu mnohým vzdelávacím projektom nacieleným na vzdelávanie detí a mládeže v rozličných sférach pôsobnosti UNESCO. Viaceré podujatia patria medzi úspešne etablované edukačné formáty, ktoré sa tešia obľube študentov či pedagógov. V hodnotenom časovom rámci sme o. i. podporili: (a) 18. ročník celoslovenskej súťaže EUSTORY zameraný na vzdelávanie v oblasti histórie; (b) 19. ročník medzinárodnej výtvarnej súťaže EX LIBRIS Hlohovec; (c) 2. ročník Ekoolympiády, vedomostného kvízu zameraného na ochranu životného prostredia; (d) 10. ročník podujatia Girl's Day zameraný na priblíženie informačných technológií dievčatám vo veku 15-19 rokov.

Veda

SK UNESCO bola popri Slovenskej akadémii vied a Slovenskej organizácii pre výskumné a vývojové aktivity partnerom 7. ročníka úspešne etablovaného talentového programu „L'Oréal UNESCO Pre ženy vo vede na Slovensku“ (6.9.2023). Na podujatí sa formou členstva v odbornej porote aktívne zúčastnili aj zástupkyne Slovenského výboru pre program bioetiky SK UNESCO. Súťaž v línii priorit UNESCO stimuluje angažovanosť mladých výskumných pracovníčok vo vede a vyzdvihuje ich prínos pre vedu a spoločnosť. Uvedený ročník, v ktorom sa súťažilo v troch odborných kategóriách, zaznamenal historicky najvyšší počet prihlášok -38.

V r. 2023 bola v kategórii inžinierske vedy a technológie ocenená Dr. Akansha Mehta z Univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne, v kategórii fyzikálne a formálne vedy zvíťazila

Mgr. Olga Vyviurska, PhD. z Ústavu analytickej chémie Fakulty chemickej a potravinárskej technológie STU v Bratislave a v oblasti vedy o živej prírode zvíťazila doc. RNDr. Miroslava Rabajdová, PhD. pôsobiaca na Lekárskej fakulte Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach.

Slovenský výbor pre bioetiku (SV IBC)

Významnou témou v hodnotenom období bola etika umelej inteligencie a neurotechnológií. Členovia Slovenského výboru pre bioetiku (SV IBC) sa v priebehu r. 2023 zúčastnili na online konzultáciách a pripomienkovaní k prvému globálnemu nástroju o etických princípoch neurotechnológií - Odporúčaniu o etike neurotechnológií z dielne UNESCO, ktorý bude po dopracovaní predmetom rokovania na 43. GK UNESCO v r. 2025.

SR si dôsledne plnila záväzky vyplývajúce z členstva v Medzivládnom výbore pre bioetiku a jej členstvo vo výbore bolo počas ostatnej GK UNESCO v r. 2023 predĺžené na ďalšie dva roky.

V rámci 42. GK UNESCO sa prof. Marta Kollárová z titulu vtedajšej predsedníčky SV IBC aktívne zúčastnila na rokovaní Komisie pre spoločenské a humanitné vedy. K jeho najdôležitejším výstupom patrilo schválenie predbežnej štúdie o technických a právnych aspektoch týkajúcich sa nového normotvorného nástroja pre etiku neurotechnológií.

Členovia výboru taktiež zabezpečovali prednáškovú činnosť z bioetiky pre študijné programy na Prírodovedeckej fakulte UK. Prof. Ľubica Lacinová, aktuálna predsedníčka SV IBC, viedla v r. 2023 dva kurzy Etiky a integrity vedeckej práce pre doktorandov SAV.

Slovenský výbor pre medzivládny program Informácie pre všetkých (SV IFAP)

SV IFAP aj v uplynulom roku pokračoval v presadzovaní 4 priorít: (1) rozvoj spoločnosti a jej ovplyvňovanie novými technológiami vyvolávajúcimi zmeny v spoločnosti, fungovaní a vzťahoch; (2) slobodný prístup k informáciám a vzdelávacím zdrojom; (3) rovnosť šancí a príležitostí a (4) zachovanie dedičstva a pamäti ľudstva, etika a multikulturalizmus.

V sledovanom období SV IFAP pokračoval v podpore trvalo udržateľného cieľa č. 4 – Kvalitné vzdelávanie prostredníctvom rozvoja vzdelávacej platformy ECEHub – „Centrum predmetov s otvoreným obsahom“, ktorý ponúka nové možnosti a prístup ku vzdelávaniu s cieľom zvýšenia jeho efektivity. Na realizácii platformy financovanej z grantu Nórskeho finančného mechanizmu a štátneho rozpočtu SR participoval tím pedagógov a odborníkov zo Slovenska a Nórska.

SV IFAP aj v uplynulom roku naďalej podporoval aktivity o. z. *Aj Ty v IT*. Jeho nosným podujatím s podporou SK UNESCO bol tradičný „*Girl's Day*“ zameraný na zvýšenie motivácie stredoškolačiek k štúdiu informatiky a kariére v IT sektore. Vysoká účasť (894 dievčat absolvovalo 53 vytvorených programov v 41 firmách a univerzitách po celom Slovensku) svedčí o význame a popularite podujatia organizovaného pri príležitosti Medzinárodného dňa žien a dievčat v IT (23.4.).

V rámci spolupráce s *Aj Ty v IT* bol SV IFAP súčinný aj pri organizácii 2. ročníka konferencie „*Slovak Women in Tech*“ (12.10.2023), ktorému v línii podpory UNESCO pre angažovanosť dievčat a žien v informačno-technologickom sektore udelila záštitu aj SK UNESCO.

SV IFAP bol v minulom roku partnerom 2. ročníka medzinárodného sympózia zameraného na umelú inteligenciu a strojové učenie organizovaného Národnou platformou pre rozvoj umelej inteligencie na Slovensku AISlovakIA. Technickou univerzitou v Košiciach a organizáciou Elfa. Podujatie za účasti svetových odborníkov na tému umelej inteligencie a robotiky prispelo k posilneniu lokálneho ekosystému v oblasti umelej inteligencie, zviditeľneniu slovenského výskumu a vytvoreniu regionálnych a projektových väzieb.

Ministerstvo životného prostredia SR

MŽP SR koordinuje implementáciu hlavných programov UNESCO v oblasti prírodných vied – program MAB (Človek a biosféra), program IHP (Medzivládny hydrologický program) a program IGCP (Medzinárodný geovedný program a program geoparkov) v SR. Taktiež zodpovedá za riadenie a ochranu prírodných lokalít SR zapísaných na *Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO*: slovenskú časť viacnárodnej lokality „Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy“ a slovenskú časť bilaterálnej slovensko-maďarskej lokality „Jaskyne Slovenského a Aggteleckého krasu“.

Lokalita svetového prírodného dedičstva UNESCO „Staré bukové pralesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy“ (ďalej „lokalita svetového prírodného dedičstva UNESCO“) zahŕňa komponenty Vihorlat, Prales Havešová, Rožok, Udava a Stučica – Bukovské vrchy.

Kľúčovým bodom vo vzťahu k lokalite bolo podpísanie dohody medzi Spolkovým ministerstvom pre ochranu klímy, životné prostredie, energetiku, mobilitu, inovácie a technológie Rakúskej republiky a Ministerstvom životného prostredia SR o zriadení stáleho sekretariátu svetového dedičstva UNESCO "Staré a pôvodné bukové lesy Karpát a iných regiónov Európy" (26.9.2023). Zmluvnou stranou dohody sú aj regionálne ministerstvá životného prostredia a kultúrneho dedičstva Flámska, Valónska a regiónu hlavného mesta Brusel. Podpísaním dohody SR prevzala pozíciu lídra v riadení danej lokality svetového prírodného dedičstva UNESCO na roky 2024 až 2027 (návrh kandidatúry SR na zriadenie koordinačného úradu bol schválený vládou SR uznesením č. 687/2022 zo dňa 7.11.2022).

V lokalite svetového prírodného dedičstva UNESCO v správe Národného parku Poloniny, ako aj v komponente Vihorlat, v obvode CHKO Vihorlat, sa v spolupráci s partnermi na miestnej a štátnej úrovni vykonávali vzdelávacie aktivity s využitím informačných centier a náučných chodníkov. V r. 2023 sa začala príprava nového turistického chodníka, ktorý umožní spoznávať lokalitu Vihorlat historickou trasou jednokoľajky.

V lokalite jaskýň Slovenského a Aggteleckého krasu bol aj počas minulého roka zrealizovaný celý rad vzdelávacích aktivít pre deti a mládež formou tematických exkurzií priamo na mieste alebo prednášok v školských priestoroch. Taktiež boli vykonané aktivity na reguláciu režimu obhospodarovania územia za účelom minimalizácie znečistenia ekosystému v podzemí. V rámci prípravy aktivít pre Operačný program Slovensko bolo v hodnotenom období pripravovaných viacero projektov na zlepšenie starostlivosti o jaskyne v lokalite svetového dedičstva. Pozitívne hodnotíme včasné vypracovanie tretej periodickej správy o stave lokality svetového dedičstva vyžadovanej Centrom svetového dedičstva UNESCO.

Sekcia ochrany prírody a biodiverzity

Slovenský výbor pre Program Človek a biosféra (SV MAB)

Cieľom Medzivládneho programu Človek a biosféra je vytvoriť vedeckú bázu pre zlepšenie vzťahov ľudí a prostredia, v ktorom žijú. Konceptom pre zabezpečenie udržateľného rozvoja a ochranu biologickej diverzity v spolupráci s miestnym obyvateľstvom sú tzv. biosférické rezervácie (ďalej len „BR“). Do Svetovej siete biosférických rezervácií sú zaradené celkovo 4 slovenské biosférické rezervácie - Poľana, Slovenský Kras a 2 cezhraničné rezervácie - Východné Karpaty a Tatry.

V každodennej praxi sa BR zameriavali na implementáciu doznievajúceho Linského akčného plánu (2016-2025) s jeho pravidelným vyhodnocovaním.

Na národnej úrovni sa v r. 2023 konali 4 zasadnutia SV MAB s tým, že 21.3.2023 bol schválený jeho nový štatút. Pri príležitosti 25. výročia BR Východné Karpaty sa v Stakčíne uskutočnilo osobitné zasadnutie SV MAB (2.-3.11.2023).

SV MAB v r. 2023 externe participoval spolu s Univerzitou Mateja Bela, Slovenskou akadémiou vied a Štátnou ochranou prírody SR na implementácii APVV projektu Implementácia Agendy 2030 prostredníctvom biosférických rezervácií.

Na regionálnej úrovni pod hlavičkou SV MAB zorganizovala BR Poľana 8.6.2023 stretnutie zástupcov vzdelávacích a výskumných inštitúcií a v dňoch 27.-28.9.2023 Deň otvorených dverí určený pre žiakov a študentov základných a stredných škôl v Podpoľaní.

SR sa opätovne pripojila k oslavám 2. ročníka Medzinárodného dňa biosférických rezervácií (3.11.). Tento deň si členovia SV MAB pripomenuli v BR Východné Karpaty a počas krátkej exkurzie do Prírodnej rezervácie Gazdoraň, v sprievode zástupcov správy Národného parku Poloniny vytvorili odkaz pre Svetovú sieť biosférických rezervácií.

V r. 2023 sa konalo 35. zasadnutie Medzinárodnej koordinačnej rady (MAB - ICC) v Paríži (11. až 16.6.2023), na ktorom SR zastupovala tajomníčka SV MAB Zuzana Guziová. SV MAB reprezentoval SR aj na 42. zasadnutí GK UNESCO v Komisii pre prírodné vedy (12.-16.11.2023) s tým, že delegáciu viedla predsedníčka SV MAB Vladimíra Fabriciusová.

V rámci medzinárodných stykových aktivít uskutočnil SV MAB v dňoch 21.-22.9.2023 pracovnú cestu do Rakúska za účelom stretnutia so zástupcami Rakúskeho výboru MAB a Rakúskej akadémie vied partnerskej Biosférickej rezervácie Wienerwald. Cieľom návštevy bolo spoznávanie príkladov dobrej praxe a výmena poznatkov medzi výbormi.

Slovenský výbor pre medzinárodný geovedný program (SV IGCP) a geoparky UNESCO

SV IGCP a geoparky UNESCO združuje vedcov a výskumníkov z oblasti vied o Zemi realizujúcich vedecké aktivity a rozvíjajúcich väzby medzi národnými a medzinárodnými geologickými inštitúciami. V Svetovej sieti geoparkov (ďalej len „GGN“) má SR iba jeden geopark spoločne s Maďarskom „Novohrad – Nógrád“.

V r. 2023 organizácia Globálneho geoparku UNESCO Novohrad-Nógrád splnila svoje záväzky v rámci GGN formou účasti svojho zástupcu Balázsa Györgyho na (a) zasadnutí výboru GGN v marci 2023 v Rumunsku a (b) na 10. konferencii GGN v septembri 2023 v Maroku.

V máji 2023 sa v Banskej Štiavnici konalo rokovanie zástupcov národných komisií geoparkov za účasti generálnej tajomníčky SK UNESCO I. Erdelskej, zástupcov geoparkov UNESCO

krajín Vyšehradskej skupiny (ďalej len „V4“), ktorého výsledkom bolo podpísanie Memoranda o spolupráci geoparkov krajín V4.

Na základe posúdenia činnosti za obdobie rokov 2019 – 2023 Novohradská územná časť cezhraničného Novohrad-Nógrádskeho UNESCO globálneho geoparku úspešne obhájila svoje členstvo v Sieti geoparkov SR.

V r. 2023 bol SV IGCP spoluorganizátorom viacerých podujatí s medzinárodnou účasťou: (a) Medzinárodnej študentskej konferencie Herlandia 2023 (20-22.4.2023), (b) 5. Sympózia geológov „priateľov českého masívu“ a (c) Spoločného otvoreného geologického kongresu Slovenskej a Českej geologickej spoločnosti (19.-23.9.2023, Česká republika).

Slovenský výbor pre medzivládny hydrologický program (SV IHP)

SV IHP je organizačnou zložkou SK UNESCO od r. 2016 a tvorí ho 5 členov a 8 členov pléna zastupujúcich hlavné hydrologické organizácie v SR. Minulý rok sa uskutočnili 2 riadne zasadnutia SV IHP (jún a september 2023) a schôdza SV IHP spojená so slávnostným plénom SV IHP (september) pri príležitosti 30. výročiu vzniku SV IHP UNESCO v rámci konferencie ku 70. výročiu vzniku Ústavu hydrológie SAV, pri ktorom je SV IHP ustanovený.

Ťažiskom činnosti SV IHP bolo zabezpečovanie slovenskej účasti v Medzivládnom hydrologickom programe UNESCO (ďalej len „IHP“) a v jeho Medzivládnej rade, ktorej bola v období rokov 2019-2023 SR členom (na jej hybridných zasadnutiach a stretnutiach sa zúčastňoval predseda SV IHP RNDr. Pavol Miklánek, CSc). Z medzinárodných aktivít taktiež participoval na Informačnom stretnutí o účasti UNESCO na „UN 2023 Konferencie o vode“ a vyplnil online dotazník ku prieskumu o Správe OSN o stave vody vo svete.

V rámci programu IHP pokračovala spolupráca podunajských krajín formou (a) 34. porady zástupcov národných výborov IHP (22.8.2023, Rakúsko) za aktívnej účasti členov SV IHP a (b) implementácie projektu č. 11: Nízke prietoky a hydrologické sucho v povodí Dunaja a jeho subprojektu č. 11.2: Teplotné pomery rieky Dunaj a jeho hlavných prítokov počas období nízkych prietokov.

SV IHP s podporou SK UNESCO spoluorganizoval (a) „30. Posterový deň Transport vody, chemikálií a energie v systéme pôda-rastlina-atmosféra“ (8.11.2023) doplnený o vydanie súvisiaceho elektronického zborníka príspevkov a v spolupráci so SHMÚ (b) „35. ročník Konferencie mladých hydrológov“ (9.11.2023).

SV IHP naďalej aktívne participoval na projekte „*European Network of Experimental and Representative Basins*“. Jeho členovia sa taktiež venovali prednáškovej a publikačnej činnosti.

Ministerstvo kultúry SR

UNESCO zastrešuje rad kultúrnych dohovorov a programov, ktoré prispievajú k rozvoju prostredníctvom kultúry. SR je zmluvnou stranou väčšiny z nich a ich implementácia spadá do gescie Ministerstva kultúry SR. Ide najmä o nasledovné dohovory:

- Dohovor o ochrane svetového prírodného a kultúrneho dedičstva (pozn.: *gestorom pre oblasť prírodného dedičstva je MŽP SR*);

- Dohovor UNESCO z roku 1970 o opatreniach na zákaz a zamedzenie nedovoleného dovozu a vývozu predmetov kultúrnej hodnoty;
- Dohovor o ochrane kultúrnych hodnôt v prípade ozbrojeného konfliktu z roku 1954 a jeho II. Protokol z roku 1999 (Haagsky dohovor);
- Dohovor na ochranu a podporu rozmanitosti kultúrnych prejavov;
- Dohovor o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva.

V reakcii na tragický požiar v kultúrnej lokalite svetového dedičstva UNESCO Banská Štiavnica (marec 2023) MK SR vytvorilo v lete 2023 nový podprogram 6.1 – Odstraňovanie následkov mimoriadnych udalostí zameraný na poskytnutie dotácie zo štátneho rozpočtu SR na odstraňovanie jeho ničivých následkov. Situáciu v Banskej Štiavnici MK SR naďalej pozorne sleduje a je podrobne priebežne informované o jej vývoji.

Drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka zahŕňajú osem kultúrno-historických pamiatok, ktoré boli v r. 2008 zapísané do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Ide o chrámy reprezentujúce európsku drevenú sakrálnu architektúru z 15. až 18. storočia v obciach: Bodružal, Hervatov, Hronsek, Kežmarok, Ladomírová, Ruská Bystrá, Tvrdošín a Leštiny. Stav drevených chrámov sa pravidelne monitoruje s tým, že sú vydávané odporúčania na riešenie zistených nedostatkov.

K pravidelným aktivitám v oblasti svetového dedičstva za účasti a spoluorganizácie zo strany Pamiatkového úradu SR patrilo 12. ročník „Akadémie dedičstva krajín V4 – letná škola manažmentu Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO v krajinách V4“ (10.– 15.7.2023, Budapešť). Sústredil sa na problematiku rekonštrukcií objektov v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva UNESCO s dôrazom na zachovanie ich jedinečnej svetovej hodnoty.

Dohovor o ochrane svetového prírodného a kultúrneho dedičstva (1972)

Kľúčovými udalosťami vo vzťahu k Dohovoru o ochrane svetového prírodného a kultúrneho dedičstva bolo 45. zasadnutie Výboru svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO (september 2023, Rijád) a zasadnutie Valného zhromaždenia členských štátov predmetného Dohovoru (november 2023, Paríž) za účasti zástupcov SR.

V dňoch 15.-24.9.2023 sa v Rijáde uskutočnilo 45. rozšírené zasadnutie Výboru svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO, na ktorom bola prerokovaná agenda plánovaná na r. 2023 a taktiež agenda z neuskutočneného zasadnutia Výboru v r. 2022. Za Pamiatkový úrad SR sa zúčastnil generálny riaditeľ Ing. arch. Pavol Ižvolt a Mgr. Anna Tuharská, za SK UNESCO PhDr. Katarína Kosová, predsedníčka Sekcie pre kultúru.

Najvýznamnejším bodom zasadnutia boli nominácie a zápisy na Zoznam svetového dedičstva UNESCO za roky 2022 a 2023. Z procesu prerokovania a schvaľovania materiálov jednoznačne vyplynulo, že Výbor v rozhodovacom procese v množstve prípadov nerešpektoval odborné hodnotenia poradných orgánov - Medzinárodnej rady pre pamiatky a sídla (ICOMOS) a Medzinárodnej únie na ochranu prírody a prírodných zdrojov (IUCN), čo vzbudzuje nedôveru v odbornej komunite. Možno konštatovať, že politické presadzovanie mnohých nominácií síce cieľi k odstráneniu diskriminácie, väčšej inklúzii krajín, avšak nevypočutie odbornej argumentácie smeruje k znehodnoteniu jedinečných svetových hodnôt ako základného hodnotiaceho aspektu.

I napriek vyššie zmieneným faktom sa rozšíril Zoznam o 42 novo zapísaných lokalít (33 kultúrnych a 9 prírodných). Súčasný stav Zoznamu svetového dedičstva je celkom 1199 lokalít, z toho 933 kultúrnych, 227 prírodných a 39 zmiešaných lokalít.

Na 24. zasadnutí Valného zhromaždenia členských štátov Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO, ktoré sa konalo v dňoch 22.- 23.11.2023 v parížskom sídle UNESCO sa zúčastnili za Pamiatkový úrad SR generálny riaditeľ Ing. arch. Pavol Izvolt a za SK UNESCO PhDr. Katarína Kosová, predsedníčka Sekcie pre kultúru.

Bienálne zasadnutie obsahom svojho programu plastickejšie a transparentnejšie sprostredkovalo aktivity predchádzajúceho obdobia. Dominovalo mu zhodnotenie rokovania 45. zasadnutia Výboru svetového dedičstva v Saudskej Arábii, otázky kredibility Zoznamu svetového dedičstva, transparentnosti výberu, vyváženosti zoznamu a problém budovania odborných kapacít. Všeobecne bola zdôrazňovaná dôležitosť priority Afrika najmä s ohľadom na vysoký počet lokalít na zozname ohrozenia, ako aj problémy s nedostatkom odborných kapacít a ich zabezpečenia do budúcnosti. Zhromaždenie členských štátov bolo oslovené k väčšej miere podpory krajín, ktoré nemajú zapísanú žiadnu lokalitu, čím sa opäť poukázalo na dôležitosť regionálnej vyváženosti Zoznamu.

Na zasadnutí boli opätovne konštatované pretrvávajúce problémy v rozhodovacom procese Výboru a slabý rešpekt voči odborným stanoviskám poradných orgánov. Najdôležitejším bodom rokovania boli voľby do Výboru svetového dedičstva (9 voľných miest) – boli zvolené Ukrajina, Kórejská republika, Vietnam, Keňa, Senegal, Libanon, Turecko, Kazachstan a Jamajka.

Významná pozornosť bola venovaná dokumentu o aktualizácii problematiky klimatických opatrení v lokalitách svetového dedičstva, ako aj novej publikácii *„Enhancing our heritage toolkit 2.0“* obsahujúcej súbor nástrojov hodnotenia efektivity a systému riadenia lokalít svetového dedičstva.

Dohovor na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva (2003)

Uplynulý rok bol v kontexte 20. výročia Dohovoru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva (ďalej len „Dohovor“) bohatý na mnohé aktivity a úspechy Slovenska v oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva (NKD), ktorá je dlhodobo jednou z prioritných domén UNESCO a zároveň Slovenska v UNESCO. SK UNESCO sa v tejto súvislosti taktiež zamerala na propagáciu dôležitosti udržiavania a ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva (o. i. organizáciou špeciálneho diskusného panelu v rámci Fóra partnerov SK UNESCO alebo poskytnutím historicky prvej záštity 33. ročníku festivalu Dni majstrov ÚĽUV (2.-3.9.2023)).

Na národnej úrovni implementácia agendy nehmotného kultúrneho dedičstva vychádza z *Koncepcie udržateľného rozvoja nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry na roky 2020 – 2025* schválenej vládou SR v r. 2019. Slovenská republika vykonáva od r. 2022 mandát člena Medzivládneho výboru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva, v r. 2023 zastávala aj funkciu člena Byra.

Zástupcovia SR sa v priebehu roka zúčastnili na viacerých aktivitách s agendou súvisiacich rokovaní (Zasadnutí pracovnej skupiny zriadenej za účelom reflexie implementácie Článku 18 Dohovoru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO (3.– 6.7.2023, Paríž); 18.

zasadania Medzivládneho výboru na ochranu nemotného kultúrneho dedičstva UNESCO (2.-17.12.2023, Botswana). Okrem hlavných rokovaní v Botswane SR zabezpečilo 5.12.2023 odborný side event „*Living heritage in emergencies – good practices in Eastern Europe*“, na ktorého realizácii aktívne participovala členka SK UNESCO Mgr. Ľubica Voľanská, PhD. vedecká pracovníčka z Ústavu etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i. , ktorá bude v r. 2024 zastávať úlohu reportéra Byra Dohovoru na ochranu NKD.

SR sa prostredníctvom UNESCO angažovalo aj v ochrane nemotného kultúrneho dedičstva Ukrajiny. MK SR predložilo Sekretariátu Dohovoru v rámci *International Assistance Request* projekt „*To get Together*“, ktorý získal finančnú podporu Fondu nemotného kultúrneho dedičstva Dohovoru. Koordinátorom projektu je Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i. Projektu udelila záštitu aj Slovenská komisia pre UNESCO.

V súčasnosti má Slovensko na Reprezentatívnom zozname nemotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO zaradených celkovo 9 prvkov. V r. 2023 SR predložila jednu nomináciu do zoznamu Dobrých praktík ochrany nemotného kultúrneho dedičstva UNESCO – Školu remesiel ÚLUV. O zápise by mal rozhodovať Výbor v r. 2024.

V priebehu minulého roka MK SR, ako aj organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva, uskutočnili viacero aktivít akcentujúcich 20. výročie Dohovoru. Niektoré podujatia a projekty pripravované zo strany komunít nositeľov prvkov v SR získali na základe žiadosti zaslanej sekretariátu Dohovoru možnosť použitia „výročného“ loga UNESCO a zároveň boli zaradené do kalendára zverejneného na stránke UNESCO pri tejto príležitosti.

Vďaka iniciatíve Poľska s aktívnou podporou Slovenska 42. GK UNESCO schválila 17. október za Medzinárodný deň nemotného kultúrneho dedičstva.

V r. 2023 pribudli do Reprezentatívneho zoznamu nemotného kultúrneho dedičstva Slovenska dva prvky: Pukanské hrnčiarstvo a Skalická mestská reč.

Dohovor o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov (2005)

Zástupca MK SR sa zúčastnil na 16. zasadnutí Medzivládneho výboru zmluvných strán Dohovoru UNESCO o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov (7.-10.2.2023). Zásadným elementom bolo prijatie rozhodnutia o zasielaní nových štvrťročných periodických správ a návrhov na ich racionalizáciu.

Taktiež bola prediskutovaná Správa o implementácii Medzinárodného fondu pre kultúrnu diverzitu a stratégia finančných prostriedkov (SR pravidelne a každoročne prispieva do uvedeného fondu na základe výzvy UNESCO) a Správa o konzultáciách sietí UNESCO s cieľom zlepšiť konzultácie s mikro, malými a strednými podnikmi z oblasti kultúrneho a kreatívneho priemyslu. Predmetom diskusie boli aj návrhy zamerané na zlepšenie zapojenia kultúrnych organizácií do podpory prístupu k rozmanitosti kultúrnych prejavov.

Dohovor UNESCO z roku 1970 o opatreniach na zákaz a zamedzenie nedovoleného dovozu a vývozu predmetov kultúrnej hodnoty

Zástupca MK SR sa v dňoch 30. – 31. 5. 2023 v Paríži zúčastnil na 7. stretnutí členských štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru z r. 1970. Zo zasadnutia Valného zhromaždenia vyplynuli povinnosti zaväzujúce členské štáty k intenzívnejšiemu riešeniu problematiky zákazu

a prevencie nezákonného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov s dôrazom na ochranu pamiatok a predmetov kultúrnej/umeleckej hodnoty počas energetickej krízy a vojnového konfliktu na Ukrajine.

V zmysle Dohovoru, ktorý sa týka ukradnutých a nezákonne vyvezených kultúrnych predmetov MK SR v prvom polroku 2023 pokračovalo v riešení viacerých prípadov nezákonne vyvezených predmetov kultúrnej hodnoty z územia SR do zahraničia a nezákonne dovezených predmetov na územie SR z tzv. tretích krajín. Taktiež priebežne poskytovalo konzultácie colným úradom a Finančnej správe SR ku konkrétnym colnými úradmi kontrolovaným alebo zadržaným tovarom kultúrnej povahy, ktoré sa vyvážajú z územia alebo dovážajú na územie SR z tzv. tretích krajín.

Zástupca MK SR sa zúčastnil na workshope o budovaní kapacít pre orgány činné v trestnom konaní a súdnictve a ďalšie zainteresované štruktúry zapojené v boji proti nezákonnému obchodovaniu s ukrajinským kultúrnym majetkom (18-20.1.2023, Varšava).

Dohovor o ochrane kultúrnych hodnôt v prípade ozbrojeného konfliktu z roku 1954 a II. Protokol z roku 1999 (Haagsky dohovor)

MK SR konštatuje, že je potrebné i naďalej vyvíjať intenzívne aktivity SR ako členského štátu Dohovoru 1954 na ochranu kultúrnych hodnôt počas ozbrojených konfliktov na medzinárodnom poli v rámci dodržiavania a aplikovania záväzkov vyplývajúcich z predmetného dohovoru.

Minulý rok sa uskutočnilo 15. zasadnutie zmluvných strán daného Dohovoru (11.12.2023, Paríž). Predmetom rokovania 15. Valného zhromaždenia zmluvných strán Haagskeho dohovoru boli procedurálne zmeny súvisiace s rozšírením pracovných jazykov Dohovoru (okrem angličtiny a francúzštiny to bude všetkých 6 jazykov OSN) a vplyv nášľapných mín na kultúrne dedičstvo. 10. zasadnutiu zmluvných strán II. Protokolu z r. 1999 dominovala zmena usmernení pre implementáciu II. Protokolu v prípade kategórie zvýšenej ochrany. Kodifikoval sa zrýchlený postup umožňujúci zahajovať mimoriadne zasadnutia v núdzových situáciách.

Ďalšie aktivity v oblasti kultúry

MK SR v rámci kalendára významných výročí slávených v spolupráci s UNESCO navrhlo na r. 2024-25 150. výročie narodenia dramatika a spisovateľa Jozefa Gregora Tajovského (1874-1940), ktoré bolo následne schválené na 42. GK UNESCO a zaradené na Zoznam výročí UNESCO na roky 2024-2025.

Ministerstvo cestovného ruchu a športu SR

Národná destinačná organizácia na podporu rozvoja cestovného ruchu na Slovensku, SLOVAKIA TRAVEL, prezentovala počas minulého roka UNESCO pamiatky na Slovensku na početných medzinárodných veľtrhoch a výstavách cestovného ruchu a na jednom domacom veľtrhu. UNESCO pamiatky boli na veľtrhoch propagované prostredníctvom tlačených publikácií – všeobecnej publikácie „Slovensko prekvapí“ a tematickej brožúry „Poklady Svetového dedičstva UNESCO“ vo viacerých jazykových mutáciách. Od 2. polroku bola návštevníkom veľtrhov a výstav predstavená aj nová publikácia „UNESCO – výnimočné

a živelné dedičstvo“. Tlačené publikácie v národných expozíciách Slovenska dopĺňali aj videospoty, veľkoplošné fotografie, prezentácie, propagácia cez QR kódy a web stránky.

Pamiatky UNESCO každoročne propagujú aj subjekty cestovného ruchu (krajské a oblastné organizácie cestovného ruchu a ich členovia), ktoré sa zúčastňujú na veľtrhoch a výstavách ako spoluvystavovatelia.

UNESCO pamiatky boli propagované aj na ďalších B2B a B2C podujatiach, na ktorých sa SLOVAKIA TRAVEL zúčastnila, a to formou tlačených publikácií a destinačných prezentácií (napr. na Svetovom cestnom kongrese v Prahe, na Street Feste vo Viedni, v rámci platformy spolupráce krajín *V4 Discover Central Europe*), ako aj na rokovaní so zahraničnými partnermi (touroperátormi, profesijnými zväzmi a ďalšou odbornou verejnosťou).

SLOVAKIA TRAVEL počas uplynulého roka zorganizovala desiatky presstripov pre slovenské a zahraničné médiá a famtripov pre zahraničné cestovné kancelárie, počas ktorých boli navštívené aj vybrané lokality UNESCO. Taktiež uskutočnila niekoľko marketingových kampaní primárne na Slovensku, v Českej republike, Poľsku a Maďarsku, súčasťou ktorých bola aj prezentácia UNESCO pamiatok.

Na pravidelnej báze sa UNESCO pamiatky prezentovali aj na sociálnych sieťach SLOVAKIA TRAVEL a informácie o nich sa aktualizovali aj v rôznych tematických sekciách webovej stránky agentúry.

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR

Zástupca MIRRI SR bol aj počas r. 2023 členom SK UNESCO a venoval sa aktivitám súvisiacim s Agendou 2030. Ťažiskovým elementom bolo predstavenie druhej Dobrovoľnej správy o pokroku v Agende 2030 Slovenskou republikou na pôde OSN (19.7.2023), ktorej súčasťou bola aj informácia o tom, ako SK UNESCO prispieva k implementácii cieľov udržateľného rozvoja so zameraním na mládež, vzdelanie a ochranu kultúrneho dedičstva.

Záver

Širokospektrálna agenda UNESCO operatívne reaguje na aktuálne výzvy a vychádza z reálnych potrieb členských štátov. Slovenská republika sa na jej tvorbe aktívne podieľa a členstvo v UNESCO dokáže využiť v maximálnej miere tak pre svoje národné potreby, ako aj pre posilnenie svojho postavenia v medzinárodných vzťahoch. V roku 2023 rezonovali prioritne témy spojené so zvyšovaním vzdelanostnej úrovne, zlepšením ochrany životného prostredia a biodiverzity, či zvyšujúcou sa potrebou ochrany a propagácie kultúrneho, prírodného a živého dedičstva. Čoraz viac rezonuje potreba dodržiavania ľudských práv a rastie dôraz na slobodu prejavu a bezpečnosť novinárov. Rodová rovnosť je jednou z troch prierezových priorít UNESCO. Vo vedeckej oblasti sa pozornosť sústreďí na oblasti umelej inteligencie a neurotechnológií.

Minuloročné 30. výročie členstva Slovenskej republiky v UNESCO, ako aj zvolenie po štvrtýkrát v histórii samostatnej republiky do rozhodovacieho orgánu organizácie – Výkonnej rady na obdobie rokov 2023-2027, je dôkazom efektívnej a adresnej angažovanosti našej krajiny v agendách UNESCO, kredibilnej reputácie a expertízy našich diplomatov a odborníkov z radov dotknutých rezortov, vedeckých a akademických inštitúcií, ako aj *know-how* samotnej organizácie.

SK UNESCO sa prostredníctvom svojich zástupcov a expertov kontinuálne usiluje o premietnutie rôznorodnej agendy UNESCO a jej jednotlivých priorít do príslušných rezortných programov zameraných na rozvoj slovenskej spoločnosti, či už ide o reformné snahy v oblasti vzdelávania, výskumu alebo o posilnené etablovanie ochrany lokalít svetového dedičstva a agendy nehmotného kultúrneho dedičstva do portfólií príslušných rezortov. Široké spektrum cielených propagačno-edukačných aktivít komisie prispieva k zviditeľňovaniu a rozpoznateľnosti značky UNESCO na Slovensku.

Prezentované aktivity slovenských výborov medzivládnych programov UNESCO, ako aj odborných sekcií Slovenskej komisie pre UNESCO svedčia o vysokej miere angažovanosti v UNESCO a o adresnom využívaní potenciálu tejto organizácie v prospech rozvoja spoločnosti. Je potešujúce, že priority UNESCO chcú presadzovať aj vzdelávacie inštitúcie a mestá na Slovensku. Rastúci počet učiacich sa miest UNESCO, pridružených škôl UNESCO, či pôsobenie katedier UNESCO prispievajú k budovaniu vedomostne vzdelanej generácie a využívaniu príkladov dobrej praxe zo zahraničia.

V zmysle svojho Štatútu SK UNESCO disponuje finančnými prostriedkami, ktoré sú každoročne pridelené do rozpočtu MZVEZ SR (vo výške 45 000 EUR na rok 2023), a sú určené na zabezpečenie organizačných a programových aktivít komisie. Prostriedky sú pridelené v súlade s Návrhom na zabezpečenie realizácie medzivládnych programov UNESCO v Slovenskej republike, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 338 z 12.4.1994.